

FÓRUM ARCHIVÁROV

REGISTRATÚRA A ARCHÍV (informácia z USA)

K téme nášho sympózia chceme prispieť niekoľkými informáciami zo zahraničia. Súčasne tým dopĺňujeme aj informácie, ktoré sme uviedli v príspevku Preberanie archívnych dokumentov do archívu v Slovenskej archivistike 1992/1.

V Spojených štátoch v úradoch na federálnej úrovni niet centrálnej spisovne. Spisy spravujú jednotlivé útvary úradu, alebo priamo pracovníci úradu dovtedy, pokiaľ sú tieto spisy potrebné pre bežné úradovanie (current record). Non-current record, teda spisy, ktoré sa už bežne nevyužívajú v úradovaní, sa pravidelne odovzdávajú do federálnej centrálnej spisovne, FEDERAL RECORD CENTER. Teda centralizácia spisovní sa realizuje na vyššom stupni ako je pôvodca registratúry. V USA nebudujú centrálnu spisovňu v každom federálnom úrade, ale sa buduje centrálna spisovňa pre niekoľko federálnych úradov. Takáto prax sa realizuje aj v niektorých ďalších krajinách. Najvyvinutejšiu, aj najrozsiahlejšiu sieť centrálnych spisovní vybudovali zatiaľ v USA. V r. 1966 vybudovali v Suitlande (Maryland) deponitáre federálneho spisového strediska gigantických rozmerov. V týchto deponitároch spravujú prevažne spisy federálnych ústredných úradov sídliačich väčšinou vo Washingtone. V r. 1966 sa tam nachádzalo cca 4 milióny kubických stôp (foot) spisov.

Vládne ústredné a miestne úrady v USA produkujú ročne asi 4,5 miliónov kubických stôp spisov. Z tohto množstva vyradia na znehodnotenie ešte u pôvodcu cca 3,75 mil. kubických stôp a len 0,75 mil. sa odovzdáva do

federálneho spisového strediska po uplynutí 2 - 3 rokov od ich vzniku. Po uplynutí ďalších rokov vo federálnom spisovom stredisku sa spisy podrobujú ďalšej skartácii. Takže z celej spisovej produkcie vládnych úradov ostáva asi 5 %, t.j. cca 225.000 kubických stôp spisov, ktoré sa potom odovzdávajú na trvalú archívnu úschovu.

Do roku 1966 vládne úrady únie vyprodukovali asi 25,7 miliónov kubických stôp spisov. Z tohto množstva sa v uvedenom roku 15,8 mil. nachádzalo v správe svojich pôvodcov, 9 mil. sa nachádzalo v správe federálnych spisových stredísk a 0,9 mil. v ústrednej budove Národného archívu USA. Celkové množstvo materiálu v Národnom archíve USA vyjadrené v b.m. bolo v r. 1966 cca 280 km.

Zameranie Národného archívu USA je prevažne administratívne. Národný archív nie je zaradený medzi vedecké ani osvetové inštitúcie. Podriadený je bezprostredne Riaditeľstvu všeobecných služieb, ktoré podlieha priamo prezidentovi USA. Personálny stav Národného archívu v r. 1966 vykazoval 1.936 pracovníkov. Z tohto počtu osôb však 1.300 pracovalo vo federálnych spisových strediskách a len zvyšok priamo v Národnom archíve. Vo Federálnom spisovom stredisku v Saint Louis pracuje celkovo 685 ľudí. Toto stredisko spravuje osobné spisy. Národný archív USA teda spravuje a personálne dotuje aj federálne spisové strediská. Prevzaté písomnosti po 2 - 3 rokoch od ich vzniku sa však ukladajú dočasne vo federálnych spisových strediskách. Menšia časť prevzatých spisov však neprechádza cez tieto "purgatóriá", ale idú priamo do Národného archívu USA. Ovšem tieto mladé spisy sa bádateľsky vôbec nevyužívajú. Využíva ich iba štátna moc a správa.

Národný archív USA nemá oprávnenie prikazovať úradom ako majú vykonávať správu písomností, včítane spisovej manipulácie. Úloha archívu spočíva iba v polohe pomocnej a poradenskej. Národný archív vydáva príručku Records management handbook vo zväzkoch, ako periodikum. Aj to dokazuje, že administratívne zameranie archívu môže mať súčasne aj vedecký charakter. Vedecká práca Národného archívu nespočíva iba v práci historiografickej, ale aj vo vede o riadení a správe. V Národnom archíve sa forsírjuje náuka o správe písomností, ako odvetvie vedy o správe, taktiež náuka o spisovej manipulácii, o organizácii spisomňovania.

Možno teda konštatovať, že archívy nie sú iba dielňami historiografickej práce, ale sú aj dielňami vedy o správe. Obidve poslanie archívov - administratívne i vedecké, majú jedno spoločné: obidve úlohy je nevyhnutné riešiť na odbornej úrovni. Táto požiadavka nám akosi uniká. Niektorých vedúcich pracovníkov v archívoch neustále priťahuje politikárčenie a ideologizácia všetkého, čoho sa dotknú. Je to azda akceptovateľné, ale nie na pôde archívov. Mali sme toho dosť v predchádzajúcich desaťročiach.

(Na základe príspevku Ember Gy., Levéltári rendeltetés - levéltári hivatás, v LK 1969/1 spracoval E. Rákos).

FRANCÚZSKY NÁRODNÝ ARCHÍV

Začiatky francúzskeho Národného archívu siahajú do roku 1789, kedy sa začalo s archivovaním písomností zasadnutí francúzskeho Národného zhromaždenia. K týmto písomnostiam sa pripojili písomnosti tzv. starého režimu, t.j. z obdobia pred revolúciou, znárodnené cirkevné písomnosti parížskeho regiónu, písomnosti súkromných, obchodných a priemyselných spoločností, notárske písomnosti a i.

Národný archív uchováva okolo 150 bkm písomností. O ich ochranu a správu sa starajú 4 materiálové oddelenia (section), 7 tématicky zameraných oddelení (service) a 4 archívne centrá umiestnené mimo Paríž.

Oddelenie starších dejín (Section ancienne) uchováva dokumenty z obdobia pred revolúciou, t.j. od 7. stor. do r. 1790. Tvoria 23 uzavretých organických celkov. Počet písomností sa zväčšuje akvizíciami. Toto oddelenie uchováva i fondy kolónií a námorníctva pred revolúcie 1790, ďalej písomnosti Ministerstva námorníctva a Ministerstva zahraničných vecí. Spolu je tu uložených asi 21 bkm dokumentov. K oddeleniu je pripojené oddelenie pečatí, (Service sigillographique) založené v 19. storočí. Obsahuje asi 20 000 pečatí a 81 000 odliatkov pečatí, ktoré pochádzajú tak z fondov Národného archívu, ako i archívov okresných (departemental). Súčasťou oddelenia je restaurátorský ateliér a zbierka je dopĺňaná výmennou službou so zahraničím.

Onomastické oddelenie (Service d'onomastique) pracuje od r. 1961. Zaoberá sa štúdiom a dejinami vlastných mien.

Oddelenie máp a plánov (Service des cartes et plans) zabezpečuje uchovávanie a spracovanie všetkých máp a plánov v Národnom archíve. Spolu ide asi o 100 000 jednotlivín. Oddelenie vydáva generálny katalóg.

Oddelenie novodobých dejín (Section moderne) ochraňuje dokumenty z obdobia revolúcie a najmä tie, ktoré pribudli po r. 1790 z ministerstiev a inštitúcií štátnej správy. Dokumenty sú rozdelené do 19-tich organických sérií.

Oddelenie najnovších dejín (Section contemporaine). Jedno jeho pododdelenie bolo vytvorené v r. 1967 na zabezpečenie dokumentov z obdobia 2. svetovej vojny a okupácie. V r. 1961 sa rozdelilo na sekcie. Oddelenie zaisťovalo spojenie s ministerstvami pred prevzatím ich archívnych fondov. Táto úloha patrí dnes oddeleniu predarchívnej starostlivosti.

Oddelenie predarchívnej starostlivosti (Section des missions) bolo do apríla 1982 súčasťou oddelenia najnovších dejín. Zabezpečuje spojenie s centrálnymi úradmi a starostlivosť o ich registratúry. Zabezpečuje sústreďovanie archívov a všetky úlohy s tým spojené: ošetrovanie preberaných písomností, vyhotovovanie pomôcok, postupné ukladanie písomností v Národnom archíve.

*Dějiny jsou svědky časů,
světlém pravdy, živou paměť,
učitelkou života a poslem minulostí.*

*Historia vero testis temporum,
lux veritatis, vita memoriae,
magistra vitae, nuntia vetustatis.*

Cicero

PAMĚTNÍ LIST

*vydaný ke slavnostnímu položení základního kamene
archivního areálu v Praze*

Dne 20. října 1992 bylo korunováno více než šedesátileté úsilí českých archivářů o výstavbu moderní účelové archivní budovy položením základního kamene pro archivní areál v Praze - Chodovci. Nad tímto kamenem vyrostle sídlo Státního ústředního archivu v Praze a Státního oblastního archivu v Praze.

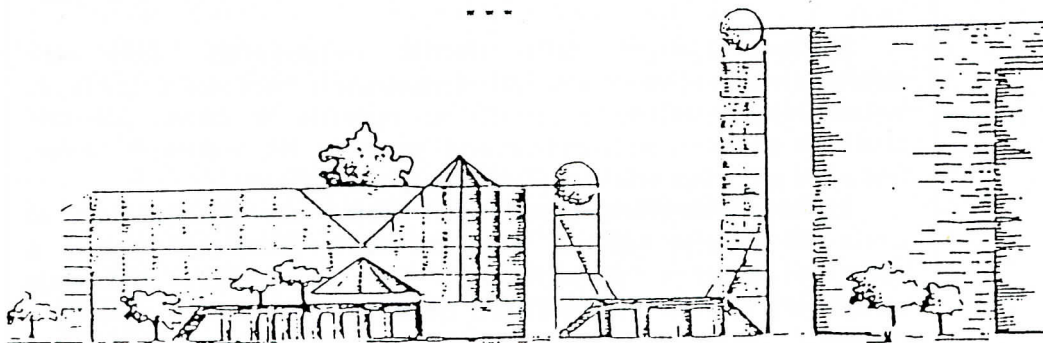
Základní kámen slavnostně položili nejvyšší představitelé České republiky, hl. m. Prahy a českého archivnictví.

Projekt archivního areálu zpracoval Centropjekt, a. s. Zlín, stavbu zahájil MINAS - PS Uherske Hradiště.

*PhDr. Oldřich Sládek, CSc., v. r.
ředitel archivní správy
ministerstva vnitra České republiky*

*PhDr. Václav Babička, v. r.
ředitel Státního ústředního
archivu v Praze*

*PhDr. Bořivoj Inára, v. r.
ředitel Státního oblastního
archivu v Praze*

HISTORIA VERO TESTIS TEMPORUM, LUX VERITATIS,
VITA MEMORIAE, MAGISTRA VITAE,
NUNTIA VETUSTATIS

DĚJINY JSOU SVĚDKY ČASŮ, SVĚTLEM PRAVDY,
ŽIVOU PAMĚTÍ, UČITELKOU ŽIVOTA
A POSLEM MINULOSTI

(nápis na základním kameni nové archivní budovy)

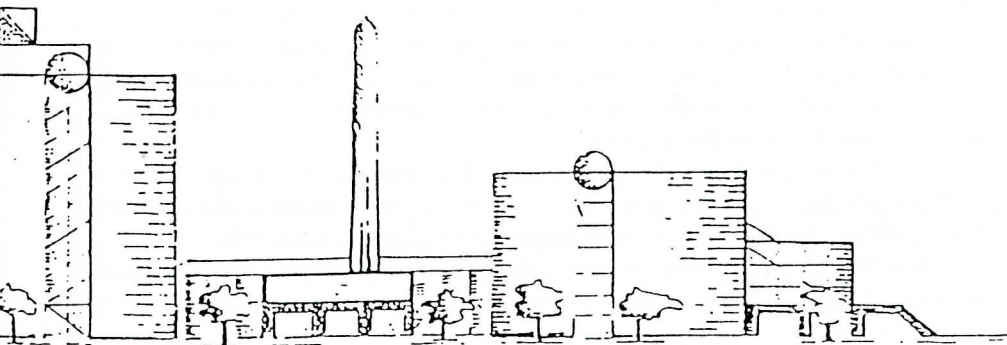
Projev dr. Josefa Maršála u příležitosti slavnostního položení základního kamene nového archivního areálu

Vážené dámy, pánové, vzácní hosté!

Považuji si za čest přivítat Vás v zastoupení ředitele archivní správy ve chvíli, na niž netrpělivě čekaly celé generace českých archivářů a historiků. Dovolte, abych při této slavnostní příležitosti, kterou si budou nepochybně připomínat i ti, kteří přijdou po nás, ocitoval jednu z myšlenek našeho prvního prezidenta T. G. Masaryka: *Národ, má-li existovat, musí mít jak vědomí vlastní dějinnosti, tak i vůli něco vykonat v přítomnosti a budoucnosti. A jako se hodnota jednotlivce měří hodnotou jeho činů, tak se stejně měří i hodnota národa.*

A nyní prosím pana ministra vnitra České republiky, aby přednesl svůj projev.

...

Oddelenie pre styk s verejnosťou (Centre d'accueil et de recherche des Archives nationales - CARAN) plní dve hlavné úlohy: viesť a orientovať bádateľov v mase dokumentov; predkladať požadované dokumenty na štúdium. Prvú úlohu plní študovňa inventárov, kde hľadajúci nájde potrebných sprievodcov, inventáre a katalógy, ktoré umožnia spoznať skladbu a obsah sérií vo fondoch v Národnom, komunálnych, či okresných archívoch. CARAN sídli v moderne vybavenej budove so sieťou počítačových systémov, určených pre potreby bádateľov.

Oddelenie foto a mikrofilmov (Service Photographique, du microfilm et des archives audio-visuelles) existuje od r. 1970. Uchováva 400 000 m mikrofilmu zväčša formátu 35 mm, čo predstavuje okolo 11 miliónov snímok. Približne polovicu tvoria zabezpečovacie a doplnkové mikrofilmy. Systematicky sa vyhotovujú snímky pečatí a plánov, uchovávaných v Národnom archíve a zhotovujú sa umelecké fotografie pre výstavné ciele organizované archívami. Oddelenie rieši aj otázky preberania a archivovania audiovizuálnych dokumentov.

Oddelenie notárskych dokumentov (Service du Minutier central des notaires) bolo utvorené podľa zákona z r. 1928, ktorý splnomocnil notárov odovzdávať do archívov dokumenty staršie ako 125 rokov. Spravuje okolo 90 miliónov jednotlivín, čo je asi 26 bkm.

Oddelenie osobných a rodinných archívov (Service des Archives personnelles et familiales). Uchováva v origináloch alebo na mikrofilmoch rodinné archívy, ktoré sú získavané darovaním, kúpou alebo deponovaním. Niektoré z 540 fondov sú už preskúmané alebo roztriedené. Spolu je to 5 bkm materiálu.

Oddelenie stáží a medzinárodných vzťahov (Service des Stages et relations internationales) organizačne a obsahovo zabezpečuje medzinárodnú archívnu stáž, ktorá zahŕňa prednášky o rôznych témach i o úlohách praxe.

Publikačné oddelenie (Service des Publications) existuje od r. 1974 a gestoruje vydávanie publikácií a pomôcok pre jednotlivé oddelenia NA.

Múzeum francúzskej histórie a oddelenie výchovy (Musée de l'Histoire de France et le Service éducatif). Múzeum vzniklo v r. 1867, vystavuje dokumenty zo 7. až 19. storočia. Organizuje príležitostné výstavy ako prirodzený doplnok vzdelávacieho a výchovného procesu.

Historická knižnica (Service de la Bibliotheque historique et les archives imprimées) vznikla približne v r. 1811 až 1814, obsahuje okolo 100 tis. zväzkov. Najstaršie z nich pochádzajú z revolučných konfiškátov.

Oddelenie pre podnikové archívy (Service des Archives d'enterprises) spravuje okolo 200 fondov archívov podnikov, 85 fondov archívov spoločností a syndikátov a i.

Centrá Národného archívu mimo Paríž

1) Centrum zámorských fondov (Centre des Archives d'Outre-mer) v Aix-en-Provence bolo založené v r. 1966. Uchováva dokumenty francúzskej koloniálnej administratívy. Od r. 1987 preberá písomnosti Ministerstva pre zámorské územia.

2) Archívne centrum (Centre des Archives contemporaines) vo Fontainebleau bolo vybudované v r. 1970. Vzniklo za účelom racionálnej ochrany a spracovávaní registratúr centrálnych inštitúcií Francúzskej republiky, predovšetkým ministerstiev. Živé spisy sú sem deponované po dvoch rokoch od svojho vzniku. Je vytvorený dokonalý systém komunikácie medzi Centrom a pôvodcom pomocou výpočtovej techniky i kuriérneho spojenia. Po uplynutí príslušných úložných lehôt a priebežnom vyradení bezcenných spisov, sú dokumenty odovzdávané do opatery Národného archívu. Vzhľadom na kapacitné možnosti, sú však uložené naďalej vo Fontainebleau, ktoré tým prestáva byť výlučne medziarchívom, ale plní i úlohu archívu historického. Celková kapacita skladov disponovaných v suterénnych priestoroch je 160 bkm.

3) Centrálny sklad mikrofilmov (Dépot central de microfilm) v Espeyran založený v r. 1973. Opatruje originály mikrofilmov z Národného i okresných archívov.

4) Centrum archívnych fondov "Sveta práce" (Centre des Archives du monde du travail) v Roubaix je jedným z 5-tich budovaných stredísk, ktoré majú sústreďovať a ochraňovať archívne fondy priemyselných podnikov, bánk, poisťovní, odborov, stavovských organizácií v danej spádovej oblasti. Centrum je umiestnené v bývalej továrni na spracovanie bavlny, ktorá po rekonštrukcii poskytne priestory pre archív i ďalšie kultúrohistorické aktivity mesta.

Národný archív organizačne podlieha Ministerstvu kultúry. Správu budov, vnútorných služieb, reštaurátorských dielní, riadi sekretariát riaditeľa. Archív nie je len skladom, kde sa uchovávajú písomnosti Francúzskeho štátu, ale i vedeckou inštitúciou. Jeho príspevok na poli historickej vedy sa prejavuje predovšetkým publikovaním textov a inventárov, rešeršami vypracovanými v oddeleniach na požiadavky bádateľov.

Podľa materiálu z archívnej stáže voľne spracovali D. Kuzmík a F. Bokes.

FRAGMENTY (3.)

Ctení čitatelia, dosť bolo humoru. Máme predsa svoje problémy. Kto ich však dnes nemá. Ale mali ich aj ľudia pred nami. Napríklad...

"Pán Štefan Hrablovič

Váš lístok zo dňa 4. 9. 1954 som obdržal, na ktorý vám pre nedostatok času odpovedám až teraz. Obsah tohto lístku ma veľmi nemilo prekvapil, že som podľa vami písaného lístku v pravom zmysle ostal zlodej. Toto ma veľmi urazilo a veľmi znepokojilo. Lístok mám ešte stále v stole tu v úrade a keď sa naň podívam, ide ma poraziť..."

Také anonymy, či sťažnosti z rokov päťdesiatych. Politikou boli nasiaknuté aj pracovne spodnej bielizne. V jej presadzovaní mal nesmierne zásluhy jeden notorický sťažovateľ, ktorý roky zaťažoval úrady svojimi listami.

"...Podpísaný sťažujem si týmto zdvorile na Komunálne služby..., pretože mi moju písomnú sťažnosť, ... nechcú a zdráhajú sa písomne vybaviť a trvajú na tom, aby sa k nim osobne dostavil. (Ta k nim však není hodno ísť, pretože to sú tiež všetko klerikálni poštvanici) Jedná sa totiž o rýchle vybavenie mojej písomnej sťažnosti, pretože zamestnankyne (tzv. vedúce) zberne Mária C. a Irena K. nechceli a odmietli, resp. odopreli prijať moju špinavú bielizeň, prádlo do prania, poťažne na vypranie, a to len preto, že som si na nich sťažoval u podnikového riaditeľstva na poštvanke... Všetko sa to deje z aranžovaného poštvania, ako to robia a prevádzajú Belgičania v Kongu na Konžanoch. Mám 100%-nú nepodvräteľnú pravdu! Je to všetko maďarsko-klerikálny poštvateľný materiál tzv. klerikálni fašisti (z presvedčenia)..."

A ten bohatý výrazový slovník...

"...s vybavením mojej horeuvedenej opätovnej písomnej sťažnosti nie som nijak spokojný a opätovne si týmto zdvorile sťažujem, pretože vybavenie horeuvedenej opätovnej mojej sťažnosti je zase len formálne, proformné, povrchné, (s podotknutím, že sťažnosť síce bola prešetrená, ale bez zásahu bola odložená) bez uvedenia a prevedenia akýchkoľvek konkrétnych, resp. hmatateľných a objektívnych opatrení a nariadení, daných podnikovému riaditeľstvu..."

"...vo všetkých mojich sťažnostiach som všetko doslovne a pravdive uviedol, riekol, rozpovedal, vylíčil a prehlásil..."

(Koniec)

zozbieral Peter Viglaš